

Hud mráz z vetrom naju kmalu prežene v dolino, pred tem pa nama uspe narediti le nekaj panoramskih posnetkov. Trudim se z magnetofonom, vendar zaradi hudega mráza ne deluje. Sestop poteka precej hitreje kot vzpon. Na robu stene, kjer je vsaj malo zavetja, se za kratek čas ustaviva. Razmišljava o smeri sestopa. Hitreje in lažje bi bilo sestopiti po smeri prvopristopnikov, kot je storil Iztok, toda v naših taborih je polno drage opreme, ki jo je potrebno spraviti v dolino. Tako se odločiva za »gorenjsko varianto« in sva čez dobri dve uri že pri štirici. V dolino sporočiva, da nama gre dobro in da bova do noči v dvojki. Romi takoj nadaljuje sestop, sam pa praznim tabor. Spalni vreči zmečem po strmini v dolino, ostalo

zbašem v nahrbtnik in se začnem spuščati. Tik pred trojko dohitim Romija, ki je poškodovan.

Kamen se nama naposled odvali od srca, saj sva dosegla fiksne vrvi, ki nama bodo v veliko pomoč pri nadaljnjem sestopu. Ker ni priporočljivo, da sta dva pripeta na isti vrvi, dam Romiju prednost, sam pa počistim še ta tabor. Spalni vreči ponovno spustim po hribu navzdol, ostalo opremo naložim v nahrbtnik ter se pripravim za spust. Ob mraku sem na koncu vrvi. Romi me počaka s toplo pijačo. Šele takrat si seževa v roke in si čestitava za uspeh.

Stena je nad nama in sestop iz dvojke je po težavnosti ter nevarnosti le še dolgoletna, utrujajoča hoja v primerjavi s tistim, kar je za nama.

KOT DUHOVI SMO SE SPREHAJALI OKROG ČO OJA

LEPA BOGINJA TURKIZOV

VIKI GROŠELJ

Ko te celodnevno plezanje že močno utruja, ko te lovi noč zadnje metre pred trojko in je zveržen šotor, stisnjen od plazičev snega, ki ga nenehno zasipavajo, eno samo razočaranje, ker je njegova notranjost snežena, mokra in neuporabna, ko se prijatelj loti odmetavanja snega, sam pa se zavlečeš v zopno notranjost, kjer si z muko narediš le toliko prostora, da med nogami postaviš gorilnik, na katerem boš skuhal odrešujočo pijačo, ki ti bo pomagala preživeti ubijalsko noč, ki jo potem prevegetiraš in trepetajoč od mráza prosiš, da bi jo bilo že enkrat konec, se vrh Čo Oja, tako blizu, čisto tu, zdi kot slika domišljije, nerazumljive sanje, magična privlačnost, ki usmerja tvoje početje, moči in želje.

Ko te jutranja zveza z bazo vrne v resnični svet, ko te novica, da je Iztok sam srečno dosegel vrh in sestopal vso noč po normalni smeri prek severnih pobočij, zjutraj pa se pomrznjenih nog in na koncu moči sešel s Tonetom in Pembo, ki sta mu hitela naproti, vzradosti in ti ta fantastičen uspeh da novih moči in volje, da se pomirjen lotiš kuhanja in snovanja načrtov za tabor štiri, od koder bo naslednji dan odprta pot proti vrhu, je Čo Oju spet trdno razpet med nebom in zemljo, ti pa trdno odločen, da ne odideš, dokler ne stopiš na njegov vrh, ki se riše na turkiznem nebu.

PREDEN BOM STOPIL NA VRH

Še preden pa bom stopil na najvišjo točko gore, ki bo moj peti osemtisočak, in se bo naravnost pred menoj prikazala vršna

piramida Everesta kot privid, kot stari dolg, kot vroča želja, še preden bom torej na vrhu Čo Oja, kjer bo pihal orkanski veter in bom stal na opasti, ne da bi se drznil kaj dosti premikati, ker se vesi nad več kot dva tisoč metrov visoko južno steno, še preden mi bo kljub strupenemu mrázu toplo, ker se je spet uresničilo nekaj velikega, skupnega, tvojega, mojega, morava z Jožetom postaviti tabor štiri in naslednji dan priplezati na ramo desno od vrha, od tam pa nekje v višini 7800 metrov prečiti severno pobočje in nato po normalni smeri priti na vrh. S tem bova omogočila drugim, ki bodo poskušali naravnost na vrh, vrnitev po naši smeri, saj je sestop po normalni preveč tvegan.

Ob vsakem premiku med kuhanjem se kondenz, ki je na stropu šotora zmrznil v ledene zaplate, sesipa na naju. Že tako je vse vlažno in to je samo dodatna neprijetnost, ki me spodbudi, da kar se da hitro zlezem iz šotora, vzamem šotor za štirico, lopato in osebne reči ter se začnem vzpenjati.

Teren nad trojko je okoli 50 stopinj nagrnjena vesina z obilico strmejših odstavkov. Fiksni vrvi ni več in vsaka večja napaka bi se končala dobrih tisoč metrov nižje. Sneg je različne kakovosti: včasih se predira, včasih lomí v velikih ploščah. Vse nekam visi v zraku. Več ur tipam, rijem, pa spet kot po jajcih plezam navzgor. Po dobrih 350 višinskih metrih se odločim, da bo dovolj. Do vrha je še 650 višinskih metrov. Kar takoj začnem kopati in ko je Jože pri meni, je več kot pol ploščadi pripravljene. S skupnimi močmi izravnava še ostalo in postavlja šotor. Močan veter naju hoče odpihniti s šotorom vred, a nazadnje le najdeva pravo

ravnotežje in ga hitro fiksirava v sneg in led.

Vseliva se in v eni sami uri je že tak kot trojka: kondenz se spreminja v led, zasipava ga veter, vreči sta že vlažni. Začenja se pravi ledeni pekel, a eno noč bova že zdržala. Jutri pa bo za naju pomemben dan. — Pozno zvečer ugotovim, da je palec na levi nogi še vedno mrzel. Ustrašim se. Obe stopali temeljito natrem s finalgalom, vseeno pa čutim, da s prstom ni vse v redu: mraz na poti med trojko in štirico ga je načel.

Noč je obupna. Toda tako sva tudi pričakovala. V tem nemogočem, vlažnem, mrzlem svetu je težko ujeti kako uro spanca. Tako zoprnih taborov nismo imeli niti v južni steni Lotseja, ki ja za udeležence tiste odprave nekakšna prisposoba najslabšega in nemogočega.

LEDENI NOČI V ŠOTORU

Ob petih zjutraj v popolni opremi za vrh zlezem iz šotora. Plaz snega, ki prihrumi prek stene, me skoraj prevrne in odnese s seboj. Veter hrumi okoli robov. Sneži. Ne morem verjeti. Edina ugodnost, ki nas je spremljala ves čas odprave, je bilo stabilno vreme, značilno za pozno himalajsko jesen. Po več kot mesecu lepega vremena pa je ravno danes, ko naj bi šla proti vrhu, vremenski preobrat. Če bi v takem rinila navzgor, bi naju prvi večji plazič odplaknil v globino. S težkim srcem se zbašem nazaj v notranjost. Če se do desetih vihar ne poleže, nimava danes nobene možnosti več. Zakopljem se nazaj v premočen puh.

Se je samo vreme poigralo z menoj ali pa tudi usoda? Zadnjih pet let mi je v alpinizmu uspelo vse, česar sem se lotil. Je po verjetnostnem računu prišel čas za neuspeh? Odgovora še ne vem. Toda v takem vremenu k sreči niti dol ne moreva.

Ob desetih ni izboljšanja. Veter se je še okrepil, kar pa je lahko tudi dober znak. Tone naju iz baze tolaži, da poslabšanje ne more biti dolgotrajno. Neverjetno, kako rada verjameva njegovim besedam.

Okrog poldneva Jože zbere vso korajžo in začne kuhati. Spet oblaki sopare, ki se na stropu spreminja v ledeno oblogo! Nekaj trenutkov zatem jo veter strese na vrečo, če imaš smolo, pa jo dobiš na nos ali za vrat. Zaradi najine toplote in gorilnika se tali, pa spet hlapi. Nenehno kroženje prinaša vse več in več ledu.

Sneg, ki ga nosi veter, naju vse bolj stiska. Treba bo iti ven in odkopavati. Veter brije. Eden od spojev šotora se je odlomil. Treba ga bo zvezati. Rokavice dol! Prsti so čisto beli; nimam moči v njih, zato bom zategnil z zobmi. Rokavice spet gor! Lopato je čisto zametlo. Odmetavam,

odmetavam, morda se boš vsaj ogrel! Nato pa brž nazaj v šotor, kar zadenjsko.

»Pazi, juha! Kako si mogel!«

Potem kar nekaj časa sedim v mokri čobodri. Rezanci se lepijo name, Jože pa potrpežljivo še enkrat začenja naporno opravilo.

Še ena noč je končno minila. Ob petih se že pripravljava. Kuhalnik brni v kotu. Danes ne glede na vreme greva. Pogledam ven: jasno, zvezde! Spijem nekaj pijače, nekaj jo malo zaradi utrujenosti, malo pa zaradi vznemirjenja polijem. Napolnim termovko in se malo pred osmo zbašem iz šotora.

MOŽIC POD VRHOM

Pod mano, nad čarobnimi planjavami Tibeta, se rojeva nov dan. Čudno slaboten sem. Dolgo traja, preden natakem dereze. Ko se zravnam, moram nekajkrat po sapo. Dan čakanja naju je zlomil. Malo čez osmo pa vendarle krenem. Tako slabo se počutim, da slabše ne more biti. Torej le naprej, lahko je samo bolje!

Zaplezam naravnost navzgor. Doseči moram skalno ramo 250 višinskih metrov nad sabo. Čez kako uro ugotovim, da mi gre že bolje. Med nogami pod seboj gledam Jožeta, še malo pod njim pa je na seraku šotor kot na mostu mamutske skakalnice; tisoč petsto metrov niže je iztek. Zaradi velike strmine hitro pridobivam višino: višinomer kaže točno 7800 metrov, ko zaskrbljeno pogledam za rob. Snežena polička kot v pravljici skoraj vodoravno pelje naravnost v Tichyjevo prvopristopniško smer...

Kar se da pohitim kakih štiristo metrov proti desni in takoj, ko skalna zapora nad menoj dopusti, navzgor. V Tichyjevi smeri sem. Za vse, ki bodo za nama pelezali naravnost po lztokovi smeri, je povratek odprt!

Preudarno in čimbolj v idealni črti se prebijam navzgor. Veter se stopnjuje, čez vrh se vlečejo meglice, strupeno mraz postaja, počutim pa se vse bolje. Neverjetno lahko se vzpenjam in zlahka opravi po petindvajset korakov brez počitka. Sem in tja napravim kakšen posnetek, čeprav je to pravi hazard. Zaradi hudega mraza se lahko strga film, prsti desne roke, s katero moram vsakič sneti rokavice, pa postajajo vse bolj beli.

Približno 150 metrov pod vrhom sem pričnan, da bom dosegel. Še nekaj deset metrov čez pasove skal in snežišč, ki postajajo vse bolj položna — potem pa se usedem na skalni čok. Vrh že vidim. Ura je ena. Izredno hiter sem bil za te višine: več kot sto višinskih metrov na uro.

Počasi stopim še nekaj korakov do spihanega skalnega roba.

Tam je majhen kupček kamenja, znamenje človeških rok, naprej pa se razprostira ši-

Pogled na Čo Oju z višine 5000 metrov

roko polje rahlo nagnjenega snežišča, tako velikega, da bi spravil nanj nogometno igrišče s tribunami vred.

Pri možicu pustim nahrbtnik in se s pomočjo enega cepina odpravim naprej. Še pol ure lovim sapo po blagem pobočju, prek številnih zastrugov, stvarjenj vetra, ki ta hip piha kakih sto kilometrov na uro. Obzorje se niža ...

... Sanje morajo prehitovati razum. Le tako se jih lahko del uresniči.

VARLJIVA IGRA S STRMINO

Pri nahrbtniku še malo čakam. Morda Jože le pride za mano. Več kot uro sem že na vrhu. Kako lepe so daleč pod mano na severu rdečkasto rumene planote Tibeta! Tik pod mano sta ledenika Palung in Gyabrang s sedlom Nangpa la — prehodom v Nepal. Še sedaj v pozni jeseni smo iz baze večkrat opazovali kolone jakov, otovorjenih s kožami, mesom in volno, ki so se ob zateglih žvižgih gonjačev vzpenjale navzgor. Navzdol so prihajale nekaj dni kasneje in nosile sol, riž, moko in les. Tradicija, ki se ponavlja stoletja ...

Novi ledeni sunki vetra me zdramijo iz razmišljanja. Ne zdržim več. Lepa, a mrzla in negostoljubna si, Čo Oju — Boginja turkizov. Bežim pred tvojim smrtno strupenim vetrom.

Med spuščanjem se šele zavem, da imam noge trde in brezčutne do gležnjev. Edino zdravilo je sestopiti čim nižje. Hitim, kar se da in sledim stopinjam, ki sem jih napravil pri vzponu. Pol ure pod vrhom je

Jože. S skrajnimi napori se vleče navzgor. Tri je ura, ko se srečava. Okorno se potolčeva po ramenih. Ves zaledenel je, jaz pa najbrž ravno tak. Spodbudim ga, da ni več daleč in mu povem, da bom skušal sestopiti v dvojko. Tako bo imel v štirici več prostora in dve spalni vreči.

Pomirjen sestopam naprej. Spet dolga prečka — in na robu vzhodne stene sem. Še sanja se mi ne, da me poleg naših iz baze komaj petsto metrov nižje s severnega pobočja začudeno opazuje najboljši japonski himalajec Noboru Yamada. S svojo štiričlansko odpravo se je vzpenjal na vrh po normalni smeri. Ni se mogel načuditi, kam sem izginil. Vedel je, da smo na gori, nikjer pa ni bilo naših sledi. Kot duhovi smo se sprehajali nad njimi. Nekaj dni pozneje so nas obiskali v bazi in skupaj smo se nasmejali našim skrivnostnim izginotjem.

Na robu vzhodne stene se moram posloviti od sonca, k sreči pa tudi od vetra. Kolikor se le da se zberem in odločno krenem navzdol. S hrptom sem obrnjen proti steni. Sneg je neprijetno kložast. Podira se pod mojo težo in kosi z veliko hitrostjo letijo navzdol. Ne bi se jim rad pridružil. Cepin trdno stiskam v rokah; to je edina opora in zavora, če mi zdrsne. Pri šotoru si malo oddahnem in se sprostim. Čaka me še en tak varljiv sestop, do tabora tri. Pogrejem si čaj iz čutare in pustim oddajnik v šotoru; Jože ga bo bolj potreboval; potem krenem. Prvih nekaj metrov je najbolj problematičnih. Strma prečnica je tam, ki jo zmorem le z največjo zbranostjo, nato pa se spustim po strmini naravnost proti šotoru tabora

tri. Dolgo traja varljiva igra s strmino, snegom, težnostjo in utrujenostjo. Po dveh urah jo le dobim. Izčrpan se ob polomljenem šotoru pripremam na vrh. Kljub temu, da je pod menoj še dobrih tisoč metrov stene, se mi zdi, kot da sem že na varnem.

Nič ne oklevam. Ob pritrjenih vrveh se spuščam vse nižje. Večeri se. Ozrem se navzgor. Nebo nad vrhom je čudovito turkizne barve. Ni čudno, da so domačini goro tako poetično imenovali.

Zahtevne prečnice v strmih ledu mi poberejo še zadnje moči. Že v mraku drsim

ob vrveh zadnje metre navzdol proti snežni luknji tabora dva. Nikogar ni v njej. Brez misli od utrujenosti se sesedem na ležišče. Potem avtomatično prižgem gorilnik in skuham čaj. Nekaj vitamina C povzroči v želodcu burno reakcijo. Tako sem iztrošen, da nobene hrane ne spravim vase.

V spalnici vreči se počasi umirim. Mehka toplota sreče nad opravljenim vzponom se razseli po vsem telesu. Utonem v sproščen spanec, ki mi bo vrnil moči in prinesel nove sanje o čarobnem svetu Himalaje. Svetu, ki mu vse bolj pripadam.

IN MEMORIAM:

DR. MARIJAN BRECELJ (1910–1989)

DR. MIHA POTOČNIK

Prve januarske dni je v devetinsedemdesetem letu starosti umrl slovenski družbenopolitični delavec in dolgoletni predsednik Planinske zveze Jugoslavije dr. Marijan Brecelj. Ob odprtem žarnem grobu se je 11. januarja na ljubljanskih Žalah poslovil od njega njegov prijatelj in dolgoletni planinski tovariš, častni predsednik Planinske zveze Slovenije dr. Miha Potočnik. Njegov žalni govor v celoti objavljamo. (Op. ur.)

Dr. Marijan Brecelj

Od vseh nalog, ki sem jih kdaj v svojem že kar dolgem življenju dobil, je že kar pogosto poslavljanje od dobrih prijateljev vedno težka naloga. Ta današnja je najtežja in najbolj boleča.

Veliko je misli, ki ne bodo mogle biti povedane, kajti »komaj za vsako deveto stvar je beseda«, kakor je zapisal Ivan Cankar. Okroglih šestdeset let smo se poznali in

prijateljevali še od študentskih časov, ko so še tekla prizadevanja in boji za popolno slovensko univerzo v Ljubljani in ko smo izražali svoj odpor proti šestojanuarski kraljevski diktaturi. Potem smo se skupaj z dr. Jožo Vilfanom učili in pripravljali na odvetniški poklic v pisarnah dr. Ivana in dr. Aleša Stanovnika, pa začenjali na svoje, se upirali starokopitnemu slovenskemu klerikalizmu in fašizaciji ter tako doživeli razpad stare Jugoslavije. Toda potem tudi takoj veličasten nastanek Osvobodilne fronte (OF) slovenskega naroda, ki ima svoje zametke in ideale že v prejšnjih predvojnih letih, ko so se spoznavale in združevale mnoge napredne težnje slovenskega naroda po nacionalni in socialni osvoboditvi. V teh časih je ob slovenskem delavcu proletarcu in kmetu trdno stal tudi velik del slovenskega naprednega izobraženstva. Dr. Marijan Brecelj je bil vedno zaveden in čvrst lik slovenskega intelektualca, vedno na strani ponižanih in razžaljenih, vedno bojevnik za pravico in resnico.

Toda o Marijanu kot javnem in družbenem delavcu je bilo te dni veliko izgovorenega in napisanega. Nobene potrebe ni, da bi to ponavljal.

Želim samo — to pa v imenu številnih Marijanovih osebnih prijateljev in tovarišev, pa še posebej v imenu slovenskih in jugoslovanskih planincev — opomniti na njegov kremenit, vedno pokončen značaj, na njegovo široko dušo in srčno kulturo; anima candida, smo včasih rekli po latinsko. Pa na njegovo domoljubje. On je Slovenijo in Jugoslavijo vedno, vsako uro, vsak dan, vsak mesec in vsako leto, živel, ne samo o tem govoril. Že od mladih nog, ko je v družbi svojega očeta Antona in brata Bogdana korake namerjal v naš gorski svet, je spoznaval in vzljubil slovensko deželo in jo intimno z vsem žarom planinskega popotnika doživljal kot nenadomestljivo drugo polovico svojega bogatega,